

«ШЕСТИДЕННА ВІЙНА»: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. Розглянуто основні причини та наслідки «Шестиденної» війни 1967 р., зокрема територіальні спори, військові провокації та геополітичні фактори.

Ключові слова: «Шестиденна війна», 1967, Ізраїль, арабські країни, Єгипет, Сирія, Йорданія, територіальні спори.

Abstract: The main causes and consequences of the "Six-Day" War of 1967 are considered, including territorial disputes, military provocations, and geopolitical factors.

Keywords: "Six-Day War", 1967, Israel, Arab countries, Egypt, Syria, Jordan, territorial disputes.

Вступ

«Шестиденна війна» була коротким, але кровопролитним конфліктом у червні 1967 р. між Ізраїлем та арабськими державами: Єгиптом, Сирією та Йорданією. Після багатьох років дипломатичних суперечок і сутичок між Ізраїлем і його сусідами Армія оборони Ізраїлю завдала превентивних повітряних ударів, які вивели з ладу військово-повітряні сили Єгипту та його союзників. Після цього Ізраїль провів успішний наземний наступ і захопив Синайський півострів і сектор Газа у Єгипту, Західний берег річки Йордан і Східний Єрусалим у Йорданії, а також Голанські висоти у Сирії. Коротка війна закінчилася припиненням вогню за посередництва ООН, але вона суттєво змінила карту Близького Сходу і породила тривалі геополітичні тертя.

Це був черговий виток арабо-ізраїльського конфлікту, який триває і понині з моменту проголошення незалежності Ізраїлю в 1948 р. Іноді справа закінчується локальними сутичками, а іноді переростає в масштабну війну. Так сталося в червні 1967 р., коли коаліція арабських держав на чолі з Єгиптом і Сирією вкотре вирішила «скинути євреїв у море». СРСР конкурував із Заходом за вплив на Близькому Сході та підтримував арабів, постачаючи їм військово-техніку. А радянські військові аналітики розробляли план поразки Ізраїлю. Вони розраховували на затяжну наземну операцію з піхотою, танками і артилерією, ґрунтуючись на досвіді Другої світової війни. Натомість 5 червня 1967 р. ізраїльська авіація завдала несподіваного повітряного удару по аеродромах усіх своїх супротивників і за лічені години повністю знищила їхні військово-повітряні сили. «Бабель» розповідає про операцію «Мокед» ізраїльських ВПС, яка стала вирішальним фактором у перемозі Ізраїлю в «Шестиденній війні» 1967 р. [1]. Протягом лише шести днів ізраїльські війська знищили приблизно 452 арабські літаки, втративши при цьому тільки 46 своїх. Близько 15 тисяч арабських солдатів загинуло, тоді як Ізраїль втратив приблизно 800 військових. Війна завершилася з величезними територіальними здобутками для Ізраїлю, що значно змінило геополітичну карту регіону та заклало основу для подальших конфліктів і напруженості в регіоні.

Результати дослідження

Після Суецької кризи 1956 р., попри те що технічно Єгипет програв війну, Насер був на вершині успіху та збирався закріпити статус лідера арабського світу. Протягом наступних десяти років арабські країни поринули в боротьбу за вплив, в якій постійно змінювалися союзники та суперники. Важливе значення мала також світова геополітика, адже консервативні арабські країни, як-от Йорданія та Саудівська Аравія, вели політику зближення зі США (як і Ізраїль), а більш радикальні країни, як Сирія та Ірак, пішли на зближення з СРСР. Єгипет, найбільший та найважливіший арабський гравець, загравав і зі США, і з Радянським Союзом, намагаючись закріпити свій вплив на консервативний і на радикальний арабські табори.

Роками Ізраїль та Сирія періодично обстрілювали одне одного біля демілітаризованої зони Голанських висот. У 1960-х ці обстріли стали частішими та інтенсивнішими. Не обійшлося без сутичок між Ізраїлем та сусідніми державами і в питанні планів, які кожна з держав мала щодо відведення вод річки Йордан та її приток так, щоб це було на їхню користь. Палестинські бойовики

з радикальної організації ФАТХ (яку підтримувала Сирія) почали проводити операції на території Ізраїлю. Одним із засновників ФАТХу був уродженець Каїру, виходець із палестинської сім'ї Ясір Арафат [2].

Ціллю частини з цих нападів були військові об'єкти, проте деякі атаки терористів були спрямовані проти цивільного населення. Єгипет і Йорданія не були в захваті від тактики ФАТХу. Їм не подобалась ідея провокування Ізраїлю. Сирія висміювала Насера за те, що він не підтримує операції ФАТХу, та звинувачувала його в боягузтві. Вони заявляли, що він намагається уникнути безпосереднього зіткнення з Ізраїлем, ховаючись за Надзвичайними збройними силами ООН, яка з часу Суецької кризи виконувала функції «буфера» між Ізраїлем та Єгиптом на Синайському півострові.

Наступного дня після того, як Насер закрив протоки, прем'єр-міністр Ізраїлю Леві Ешкол та кабінет міністрів наказали про повну мобілізацію. За 48 год. 250 000 чоловік можна було вивести на поле. Після обов'язкової військової служби всі ізраїльські чоловіки були виділені в резервну частину. За пару днів більшість ізраїльських чоловіків віком до 50 років були в якійсь військовій формі. Гиск пригнічував генерала Рабіна. Попри всі військові докази, він переконав себе, що веде Ізраїль до катастрофи. Рабін курих пачку за пачкою сигарет і врешті-решт пережив нервовий колапс. Він проспав майже 24 год., одужав і повернувся до роботи. Міжнародна дипломатія намагалася врегулювати кризу до того, як вона переросла у повномасштабну війну. Міністр закордонних справ Ізраїлю Абба Ебан вилетів до Вашингтона для термінової зустрічі з президентом Джонсоном. У 1956 році, коли Ізраїль напав на Єгипет у рамках секретної угоди з Британією та Францією, американці затаврували Ізраїль агресором і змусили його покинути завойовану ним землю. Цього разу Ебан хотів отримати згоду Джонсона на бій Ізраїлю. Президент США попередив Ізраїль не робити першого пострілу. Він сказав Ебану не хвилюватися про напад єгиптян. Це не було неминуче, і якщо воно прийде, «ви їх виб'єте».

Насер був беззаперечним лідером арабського світу з 1956 р. Тепер, протистоявши ненависним ізраїльтянам, його позиція політичного кумира серед арабів зміцнилася. 28 травня він провів прес-конференцію з іноземними журналістами в Каїрі, на якій пов'язав кризу на Синайському півострові та в Тиранській протоці з «агресією» Ізраїлю щодо палестинців. Співіснування було неможливим, тому що Ізраїль, за його словами, пограбував і вигнав палестинців у 1948 році. Ізраїль також отримує те, що чекає за погрози «маршувати на Дамаск, окупувати Сирію та повалити сирійський арабський режим». Впевненість Насера загнала короля Йорданії Хусейна в кут. Хусейн не довіряв Насеру. Він зізнався начальнику відділу ЦРУ в Аммані Джеку О'Коннелу, який став його близькою довіреною особою, що він переконаний, що Західний берег є стратегічною метою Ізраїлю. Вищі офіцери Хусейна наполягали на тіснішій співпраці з Насером.

Для Хусейна все звелось до виживання. Він зважився на примирення з Насером. Він вважав, що якщо він залишиться осторонь війни, «вибух» серед його палестинських підданих може спричинити крах його режиму. Якби він воював, єгипетське повітряне прикриття могло б затримати просування Ізраїлю на Західний берег на досить довго, щоб ООН могла запровадити припинення вогню. 30 травня король Хусейн прилетів до Каїра і виконав угоду. Коли він повернувся до Аммана, шалені шасливі натовпи намагалися підняти його «Мерседес», щоб віднести його назад до палацу. Хусейн не помилився. Натовпи любили його, тому що Насер прийняв його, а не навпаки. Пізніше він сказав історичу Аві Шлаїму: «Я знав, що війна неминуча. Я знав, що ми програємо. Я знав, що нам у Йорданії загрожують дві речі: або ми йшли тим курсом, який ми брали, або, навпаки, країна може розірватися на частини, якщо ми залишимося поза нею» [3].

Війна зміцнила військову та політичну позицію Ізраїлю, одночасно посиливши палестинський націоналізм. Багато палестинців опинилися під ізраїльською окупацією, що призвело до зростання опору та терористичної активності. Ця ситуація також підвищила міжнародну напруженість навколо палестинського питання, яке залишається однією з найгарячіших точок світової політики. Міжнародна спільнота, включаючи Організацію Об'єднаних Націй, намагалася знайти рішення для врегулювання конфлікту, але досягти тривалого миру так і не вдалося. Резолюція Ради Безпеки ООН №242 закликала до «виведення ізраїльських військ з територій, захоплених у нещодавньому конфлікті» і «припинення всіх претензій або стану війни», але її реалізація залишалася складною через протиріччя між сторонами конфлікту.

Сучасний арабо-ізраїльський конфлікт почався фактично тієї миті, коли Ізраїль оголосив про незалежність у 1948 році. «Шестиденна війна» в 1967 р. стала черговим великим військовим протистоянням після Суецької кризи 1956–1957 рр. Тоді Єгипет оголосив про націоналізацію

Суецького каналу, у відповідь армія Ізраїлю за підтримки Франції та Великої Британії захопила Синайський півострів. Однак під тиском СРСР і США Ізраїль відступив із захоплених територій, а на єгипетсько-ізраїльському кордоні на півострові з'явилися миротворці ООН.

Ось головні чинники успіху операції:

Повна секретність – навіть члени ізраїльського уряду не знали точного часу початку атаки, а пілотам розповіли про майбутню операцію тільки о 04:20 5 червня.

Несподіваний час — зазвичай авіанальоти здійснюють перед світанком, ізраїльтяни ж атакували двічі – о 07:45 й о 10:00, коли пильність і охорона авіабаз були ослаблені. Єгипетські патрульні літаки закінчили чергування о 07:40, тому під час атаки більшість пілотів були в їдальні.

Вектор атаки – ВПС Ізраїлю зайшли з півночі та заходу, що стало несподіванкою для єгиптян, які чекали нальотів з боку Ізраїлю. Над Середземним морем ізраїльські літаки рухалися на гранично малій висоті, недоступній для радарів, і дотримувалися повного радіомовчання.

Тактична підготовка — атака була добре скоординована, перші удари наносили по злітних смугах, не дозволяючи літакам супротивника піднятися у повітря. Удари по аеродромах наносили малими силами — по чотири літаки (дві «двійки») на кожен. До такої операції Ізраїль готувався ще з 1962 року, збираючи дані розвідки про єгипетські аеродроми та тренуючи своїх пілотів літати на малих висотах і бомбити злітні смуги на спеціально побудованих у пустелі макетах [4].

Технічна підготовка – на момент «Шестиденної війни» вся ізраїльська авіація була французького виробництва, однак бойове оснащення ізраїльтяни розробляли самі. Наприклад, нові гіроскопічні приціли, які покращували точність влучання навіть з великих відстаней, і спеціальні бетонобійні авіаційні бомби. Під час атаки пілоти скидали їх на перехрестя злітних смуг — таким чином одна бомба руйнувала одразу дві доріжки.

Висновки

«Шестиденна війна» 1967 р. стала вирішальною подією в історії Близького Сходу, залишивши глибокий вплив на геополітичну ситуацію в регіоні. Аналіз причин конфлікту показує, що територіальні спори та військові провокації були ключовими факторами, які призвели до війни. Зокрема, напруженість через блокаду Тіранської протоки Єгиптом та постійні обстріли з боку Сирії створили передумови для збройного зіткнення.

Наслідки «Шестиденної війни» були далекосяжними. Вона змінила баланс сил у регіоні, зміцнивши позиції Ізраїлю та послабивши арабські держави. Водночас, війна спричинила хвилю палестинського націоналізму та інтенсивні дипломатичні зусилля для досягнення миру, які тривають до сьогодні. Важливим результатом війни стало також посилення ролі ООН та великих держав, таких як США та СРСР, у спробах урегулювання конфлікту.

Порівняння з сучасною ситуацією в Україні показує, що територіальні спори та геополітичні амбіції залишаються ключовими факторами, які можуть призвести до великих конфліктів. Як і в 1967 р., коли Ізраїль намагався захистити свої стратегічні інтереси та безпеку, сучасна Україна стикається з агресією, спрямованою на захоплення її територій і підірив її суверенітету. Міжнародна спільнота відіграє важливу роль у підтримці стабільності та вирішенні конфліктів, як це було у випадку з «Шестиденною війною», так і сьогодні у підтримці України.

За підсумками війни Ізраїль взяв під контроль території, які переважали його довоєнну площу приблизно у 3,5 раза. Сирія втратила Голанські висоти, Єгипет – Синайський півострів і сектор Гази, а Йорданія – Західний берег річки Йордан. Утім, мир протримався недовго – у березні 1969 р. Єгипет почав нову війну. Але цього разу головною метою було вже не знищити Ізраїль, а хоча б повернути втрачені в «Шестиденній війні» території.

Отже, «Шестиденна війна» 1967 р. мала глибокий та тривалий вплив на Близький Схід, сформувавши нові реалії, які визначають політичні та військові відносини в регіоні до нині. Сучасна ситуація в Україні демонструє, що уроки історії залишаються актуальними, а питання територіальної цілісності та міжнародної підтримки продовжують відігравати ключову роль у глобальній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. The Six-Day War: Background & Overview" на сайті History.com.: URL: <https://www.history.com/topics/middle-east/six-day-war>

2. Журнал Forbes Ukraine URL: <https://forbes.ua/lifestyle/viyna-shcho-skolikhnula-epokhu-yak-peremoga-izrailyu-u-shestidenni-viyni-zminila-viglyad-blizkogo-skhodu-chitayte-v-urivku-z-knigi-pogovorimo-pro-izrail-22102023-16682>
3. BBC - Аналіз причин та наслідків конфлікту URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39960461>
4. Babel.UA URL: <https://babel.ua/amp/texts/64899-54-roki-tomu-pochalasya-shestidenna-arabo-izrajilska-viyna-izrajil-perehitriv-radyanskih-analitikiv-za-kilka-godin-znishchiv-arabsku-aviaciyu-i-faktichno-vigrav-viynu-v-pershiy-zhe-den>

Прокопчук Нікіта Павлович - студент групи 1BKS-22b, факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: nikusha1305@gmail.com

Prokopchuk Nikita Pavlovich- student of group 1BKS-22b, faculty of information technologies and computer engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nikusha1305@gmail.com

Маковейчук Владислав Костянтинівич - студент групи 1BKS-22b, факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: makovuchhokk@gmail.com

Makoveychuk Vladislav Kostyantynovich- student of group 1BKS-22b, faculty of information technologies and computer engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: makovuchhokk@gmail.com

Міхєєв Артем Максимович - студент групи 1BS-22b, факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: artikmih@gmail.com

Mikheiv Artem Maksimovich- student of group 1BS-22b, faculty of information technologies and computer engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: artikmih@gmail.com

Науковий керівник – Герасимов Тимофій Юрійович – доктор історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна, e-mail: timger84@gmail.com

Supervisor – Gerasymov Tymofhiy – doctor of historical sciences, assistant of professor of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia. e-mail: timger84@gmail.com